

Hvor slem er brændeovnsrøg egentlig?

Brændeovne deler i den grad vandene, både blandt forskerne og menigmand- og kvinde. Vi er dykket ned under røgsløret og har bedt om svar på tiltale fra begge fronter i debatten.

Laura Lindahl, der p.t. er på barsel, sætter pris på hyggestunder ved brændeovnen i huset på Frederiksberg.

Af: Louise Skøtt Gadeberg
Foto: Lisbeth Holten

Lad nu danskerne hygge sig

Laura Lindahl, folketingsmedlem for Liberal Alliance og rådmand i Frederiksberg Kommune.

Hvorfor er du fortalende for, at danskerne skal have lov at fyre i brændeovne?

- Det er så hyggeligt at fyre i brændeovnen om vinteren. Jeg kan næsten ikke komme på noget mere hyggeligt end at sidde foran ilden med varm kakao og læse et godt eventyr for ungerne en kold og mørk vinteraften. Det vil være så trist, hvis man for-

bød familier den mulighed. Derudover bruger nogen fortsat varmen fra deres brændeovn som hjælp til opvarmning fx af sommerhuset. Det skal de da have lov til.

Røgen fra brændeovne har vel en eller anden grad af sundhedsskadelig virkning - er du ligeglad med det?

- Nej, jeg er ikke ligeglad med partikeludledningen, men jeg glæder mig over, at der i dag findes meget bedre brændeovne end for bare

50 år siden. Brændeovne står meget sjældent for hele opvarmningen af et hus, da langt de fleste danskere har fjernvarme som primær opvarmingskilde - og bruger brændeovnen som et hyggeligt supplement. Og det mener jeg godt, vi kan forsøre. Desuden er danskerne fornuftige mennesker, og det er de færreste, der smider plastic eller mælkekartoner i brændeovnen. Så på den måde har vi allerede taget et vigtigt skridt mod mindre skadelig røgdledning. Vi behøver ingen Big Mother her.

Kan du ikke se problemet, når dem uden brændeovne skal finde sig 'passiv røg'?

- Jo, det er bestemt træls, men heldigvis stiger røgen op, så det må være de færreste, der kan blive rigtig generet af røgen fra en skorsten - og heldigt for de mennesker, at de ikke levede for 100 år siden!

Forskere er delt i forhold til faren ved brændeovnsrøg. Hvad siger det dig?

- Der er mange undersøgelser, der viser, at alle mulige ting er skadelige for os, og hvis vi skal forholde os nøg-

Brændeovne er dyrt for samfundet

Solveig C. -Dupont, geograf, pensionist og bestyrelsesmedlem i Landsforeningen til Oplysning om Brænderøgsforurening (LOB).

Hvorfor er du massiv modstander af brændeovne?

- Fordi der er så store samfundsmæssige omkostninger ved brænderøg. DCE (Nationalt Center for Miljø og Energi, red.) har beregnet, at det drejer sig om flere milliarder kroner, samfundet årligt spenderer på de helbredsmæssige omkostninger grundet gener fra brændeovnsrøg. Over en halv million danskere er generet af brændeovnsrøg i deres hverdag, og jeg er en af dem. Jeg bor i et rækkehuskvarter, hvor naboen skorsten tidligere mandede direkte ud på højde med vores vinduer på 1.-salen. Nu er skorstenen forhøjet, men røgen fra naboen kan stadig være generende. Og det er stressende, at man skal huske at lukke sine vinduer, så man kan holde ud at være i sin bolig.

Er det så bedre at have et oliefyrt end at opvarme med brændeovn?

- Ja, det vil jeg mene, for det afgiver ikke dioxin eller udleder nær så mange partikler.

Har du forståelse for, at brændeovnen er en både økonomisk og hyggelig løsning for mange?

- Man kan anskaffe sig et gasfyr, som fungerer som brændeovn og også har flammer, der bevæger sig. Og det er jo det, der er hyggeligt at sidde og kigge på. Jeg kan selvfølgelig godt forstå, at man vil savne sin brændeovn, hvis man er vant til at bruge den. Men det var også hyggeligt med snobrød og bål i gamle dage - der sidder man jo heller ikke hele tiden i dag. Og jeg synes, det er en uskik, at ens ejendomsret skal gå ud over naboen's friske luft.

Hvad hvis du bor langt ude på landet?

- Så generer du jo kun dig selv. Men bor du i et rækkehuskvarter, så synes jeg, det er forkasteligt at fyre

i brændeovn. Miljøøkonomisk Råd foreslog i marts i år, at alle skorstene havde en måler monteret, så dem, der udleder røgen, selv kan betale for de sundhedsmæssige samfundsomkostninger, deres udledning har. Altså en brændeovnsafgift, der også er afhængig af, hvor tætbeholdet du bor. Det synes jeg er en god idé.

Har du andre løsninger end afgift?

- Alt nybyggeri bør undgå brændeovne, og i eksisterende byggeri bør der være restriktioner på fyringstid, fx to gange fire timer om ugen. Det har man forsøgt

sig med i Malmø, og det kunne være okay som første grænse - det ville hjælpe gevaldigt på luftkvaliteten. Og så tror jeg meget på oplysning. Miljøstyrelsens vejledninger skal være almindeligt kendt, for folk aner ikke, hvor sundhedsskadeligt det her er. Og det er kommunernes ansvar.

Hvad mener du om brændeovnsdebatten generelt?

- Den er præget af, at folk ikke ved nok - og det gør, at man, alt efter om man er generet af røg eller ej, kommer med det ene eller det andet udsagn. Derfor er debatten ikke oplysende.

Solveig C. Dupont bruger aldrig brændeovnen, som fulgte med huset. Derfor kan hun roligt stille sit TV her.

Ingen videnskabelig dokumentation for, at det er skadeligt

Ole Farver, professor emeritus i fysisk kemi, Københavns Universitet:

Hvor farlig er brændeovnsfyring for vores helbred?

- Ikke specielt farlig. Jeg synes, at argumenterne for, at brændeovnsrøg er meget farlig for mennesker, er meget svage. Sammenligner vi partikler i røgen og fx partikler i dieselos, er sidstnævnte markant farligere. Dieselos består af mikroskopiske organiske molekyler, som kan optages i kroppen. Partikler fra brændeovnsrøgen er typisk 1.000 gange større og derfor for store til at blive optaget i vores lunger - og består desuden for en stor dels vedkommende af uorganiske forbindelser, hvorfor de afvises af kroppen. Og

derfor er det uvidenskabeligt at sammenligne de to ting i debatten.

Havner alle partikler ikke i lungerne?

- Nej - nogle åndes ud igen. Videnskabelige undersøgelser fra bl.a. Lunds Universitet viser, at de brændeovns-partikler, vi indånder, åndes ud igen, fordi de typisk er 1000 gange større end dem fra fx dieselos, der er nede i nanostørrelse. Og derfor kan de to partikeltyper og deres fysiske påvirkning af os slet ikke sammenlignes, og det irriterer mig, at de bliver det i debatten. Diesel-partikler er polyaromatiske kulbrinter, som vi indånder - og som i øvrigt er direkte kræftfremkaldende. Brændeovns-partikler består mest

af uorganiske forbindelser, bl.a. sulfat, som vi ikke optager. Og selvom der også forekommer polyaromatiske kulbrinter i brændeovnsrøg, så er det langt under den tilladte grænseværdi.

Men modstanderne henviser til beviser i statistikker?

- Alle statistikker kan manipuleres i alle retninger - og når fx Økologisk Råd, der bl.a. er finansieret af olieindustrien, slår hårdt ned på brændeovne, men ikke på dieselforureningen, så handler det jo om mere end fakta.

Hvorfor er modstanden mod den så så stærk?

- Den luftforurening, der er i Danmark, er jo international og kommer fra andre lande.

Selvfølgelig skal man ikke undervurdere effekten af, at man skal fyre korrekt i svanemærkede brændeovne med rent, tørt brænde - men altså derudover synes jeg, at fanatiske brændeovnsmodstandere skal slappe lidt af. Videnskabeligt set er der overhovedet ingen dokumentation for, at brændeovnsrøgen kan være specielt skadelig.

Hvad handler debatten så om?

- Det handler om følelser. Ikke andet. Og det er fint nok, at folk reagerer, men det har taget overhånd og gjort debatten usaglig. Der er langtfra tale om så hysteriske effekter af røgudledningen, som nogle gerne vil tegne et billede af.

Professor emeritus i fysisk kemi Ole Farver er ikke bange for at tænde op i brændeovnen.

Pia Konstantin Berg

- Den tilgængelige viden peger på, at vi skal lade være med at fyre i brændeovne i tæt befolkede områder, siger professor Torben Sigsgaard.

Men er partikler fra dieselforurening ikke meget værre?

- Videnskabeligt har vi mange gode studier af luftforurening og helbredseffekter på befolkningerne, der udsættes. Men p.t. er vi ikke i stand til at se forskel i studier af henholdsvis diesel- og brændeovns-partiklers giftighed. Men selvom der er usikkerhed omkring analyseprocessen, så opfatter luftvejene partikler som én partikel - uanset om den kommer fra en brændeovn eller en dieselmotor. Selvom de to partikeltyper er sammensat af forskellige ting - fx er der flere metaller i dieselpartikler, men mere PAH (som er kræftfremkaldende) i brænderøg - viser forskningen ikke tydelige forskelle på de to partikeltyper, når de kommer i kontakt med cellerne nede i luftvejene.

Hvad synes du om brændeovnsdebatten generelt?

- Debatten er polariseret med skarpt optrukne fronter. Men vi taler jo også om KOL og hjerte-kar-sygdomme hos ældre og mere medicin til astmatiske børn og unge. Der er mange følelser i debatten, nogle mennesker føler sig voldsomt generet - og for andre er brændeovnen et hyggeligt og billigt tilskud til opvarmningen af hjemmet.

Stor effekt, hvis vi droppede at fyre i brændeovn

Torben Sigsgaard, professor på Institut for Folkesundhed, Aarhus Universitet.

Hvor farlig er fyring med brændeovne egentlig for vores helbred?

- Forskningen viser, at 14 procent af de årlige dødsfald i Danmark, der tilskrives luftforurening, skyldes brændeovnsrøg. Vi taler om cirka 550 danskere om året, hvis død direkte kan tilskrives brændeovnsrøg i Danmark. Om det er meget, kommer an på, hvordan man opfatter det, men det er et tal, vi må forholde os til. For selvom mange analyser er forbundet med en eller anden form for usikkerhed, så viser alle undersøgelser, at det er her, niveauet ligger.

Er det lidt eller meget i forhold til fx dieselos?

- Trafikforureningen, der bl.a. indeholder dieselos, står for cirka 19 procent af dødsfald relateret til luftforurening.

Bør brændeovne forbydes eller frikendes?

- Grundlæggende har jeg ikke holdninger til dette emne. Jeg er forsker - jeg forholder mig til fakta. Og hvad er så det? Ja, det kommer an på, hvem du spørger. Når jeg holder foredrag om det her, står jeg argumentationsmæssigt altid midt imellem de to fronter. Som forsker i folkesundhed kan jeg se en negativ helbredseffekt af brænderøgen på dødeligheden i befolkningen, specielt de tætbefolkede områder. Når jeg fremlægger det synspunkt, bliver jeg uvenner med begge fronter. Den ene synes, jeg er for blød; den anden, at

jeg er for hård. Men den tilgængelige viden peger på, at vi burde lade være med at fyre i brændeovne, specielt i de tætbefolkede områder. Det er en gammeldags opvarmingskilde, der påvirker vores helbred og bidrager til klimaforandringer - det burde vi undgå.

Men gør det den store forskel, om vi fyrer i Danmark eller ej?

- I Danmark forårsager brændeovnsrøgen over 50 procent af de helbredseffekter, vi selv er ansvarlige for, så det ville have en stor effekt at lade være med at fyre i brændeovne. Og så er det værd at bemærke, at påvirkningen er mere lokalt virkende, og det er jo også det, som man hører fra folk i villakvarterer - at de er meget generet af lugten og kan smage røgen.

Colourbox

Begrænset brænderøg i Malmø

Zoneinddeling af byen, timebegrænsninger på fyring og krav til fyringsmetode og -træ. I Malmø er fyringsreglerne skarpe og klart formidlet - for folkesundhedens skyld.

Mange er generet af naboens røg fra skorstenen, når fyringssæsonen står på. Fra flere fronter lyder der derfor ønsker eller direkte krav om, at kommunerne regulerer borgernes brug af brændeovne på grund af den sundhedsskadelige røg.

Mangler danske kommuner inspiration til en mere restriktiv tilgang, behøver lokalpolitikere blot kigge over Øresund til Malmø Kommune.

Her har man en klar, restriktiv tilgang til, hvem der må fyre, og reglerne tager både højde for områdetype, fyringsperiode og -tidspunkt, samt afbrændingsteknik. Reglerne er tilmed formidlet på særdeles pædagogisk vis med zoneinddelinger af byen og grønne, gule og røde smileyer, der anviser boligejerne den korrekte fyringsadfærd.

Lignende, regler burde vi også se at få indført i

Danmark, mener professor i miljømedicin, Torben Sigsgaard, fra Institut for Folkesundhed på Aarhus Universitet.

- I Malmø er reglerne meget klare og godt kommunikeret, og jeg mener, det er det eneste rigtige at

have sådanne restriktioner. Og jeg synes det er rimeligt nok, at danske kommuner også kommer i gang med at påtage sig det kollektive sundhedsansvar, det er at indføre regler på fyringsområdet.

I Malmø er det fx forbudt

Malmø Kommune har inddelt byen i zoner. Nogle steder er flere former for brænderøg tilladt, andre steder er det helt forbudt.

at fyre, hvis du bor i et område, hvor der er daginstitutioner - eller meget tæt beboelse. Og restriktionerne bliver nogle steder så præcise, at hyggefyring fx defineres som 1-2 fyringer ugentligt af 1-4 timers varighed.

Og det mener professoren er vejen at gå. At være klar i spytet og tage folkesundheden seriøst.

- Det handler om at tage politisk ansvar. Det har man fx gjort i Frederiksberg Kommune, hvor det er forbudt at fyre om natten, hvorved du undgår den værste fyring, nemlig den langsomme forkulning, der har den værste partikeludledning. For selvom al fyring er skidt, så er den langsomme 'pinte' natfyring den allerværste, siger Torben Sigsgaard..

DET SKRIVER MILJØSTYRELSEN I DANMARK OM BRÆNDEOVNE

> Der er 750.000 brændeovne inkl. pejseindsatse og masseovne i Danmark (2015, Energistyrelsen).

> Cirka 550 for tidlige dødsfald om året i Danmark kan tilskrives partikler fra brænderøg (DCE - Nationalt center for miljø og Energi, 2016).

> En gammel brændeovn udleder i gennemsnit tre-fem gange så mange partikler som en bræn-

deovn, der opfylder 2015-lovkravet til nye ovne. Ovne fra før 1990 forurener i gennemsnit mest, men det afhænger også af fyringsteknik.

> Brænderøg indeholder partikler og må således forventes at give negative helbredseffekter, men det er på nuværende tidspunkt vanskeligt at sige præcist, hvor stor en helbredsrisiko brænderøg udgør.

> Der er fundet sammenhæng mellem høje koncentrationer af partikler og øget forekomst af hjerte-kar-sygdomme og luftvejslidelser, primært blandt ældre og personer, der i forvejen lider af luftvejs- og/eller hjerte-kar-sygdomme.

> Få gode råd til at fyre fornuftigt på www.fyrfornuftigt.dk

facebook.com/boliusdk

BOLIUS

Boligejernes Videncenter

Bør brændeovne forbydes?

...eller skal den enkelte boligejer selv have lov til at bestemme, hvad han gør i egen bolig? Det spurgte Bolius vennerne om på Facebook. Og som I kan læse her, kunne spørgsmålet i den grad få kommentarfeltet til at gløde - både med indlæg fra modstandere og tilhængere - dog er det kun et mindretal, der vil gå så langt som til at forbyde brændeovne.

Torben Klint

Indfør krav om svanemærkede ovne. Hvis du udover at have en sådan ovn, sørger for at fyre korrekt og med tørt brænde, ser jeg ingen problemer med det. Hold i hvert fald os i landzone uden om et sådan forbud. Jeg fyrer udelukkende med brænde (brændefyr), og udover det, har jeg en nyere (svanemærket) Morsø-brændeovn. Intet er da mere lækkert end at tænde op i brændeovnen på en kold vinterdag.

MARC HERTZ WINTHERR

I vinterhalvåret oplever jeg jævnligt at få et pust af genboens brændeovnsrøg ind, når jeg vil lufte ud i mit soveværelse. Jeg må så opgive at lufte ud, og synes ikke, det er spor rart eller spor i orden. Et forbud mod brændeovne i byområder eller en (påbudt) måde at "tæmme" røgen på, så den ikke slipper ud i det fri, ville være rigtig rart.

HANNE SANDER OLSEN

Burde forbyde det lort, man kan jo ikke være nogen steder om vinteren uden at komme til at stinke af røg og få vejtrækningsproblemer. Vi har et ventilationsanlæg, og nogen gange sidste vinter lugtede der indenfor, som om at der var brand i huset.

HELLE WESTERGAARD

Nej, men der er forskel på i byer og på landet. På landet er brændeovnen en fornuftig og ofte nødvendig energikilde og meget af brændet er træ der er hentet i nærområdet. Her er hverken fjernvarme eller naturgas.

Vi bruger brændeovnene hver dag i vintermånederne, og der er ingen det kan genere.

PEER NORGAARD

Jeg er meget generet af røglugt fra naboers brændeovne både inde i vores hus og i haven om vinteren. Jeg synes ikke, at det er en privatsag, om man må genere sine naboer på den måde. Røgen er i øvrigt giftig, selvom man tænder og fyrer korrekt.

MARIA LINDEGAARD RASMUSSEN

Vi er meget glade for vores. Vi fyrer kun med tørt brænde der har ligget i godt et års tid før vi bruger det. Og tænder op med CO₂ neutrale optændingsblokke. Og så er den omkring tre år gammel, så den burde gerne stadig være ret tæt.

PETER NORUP HANSEN

Selvfølgelig skal de ikke forbydes, hvis det er de nye "rigtige". Men kommunen skal slå hurtigere og hårdere med på "miljøsvin", der ikke fyrer korrekt. Har selv oplevet, hvor håbløs det næsten er at få stoppet 😞!

INGER MARIE JENSEN

Det er noget udokumenteret usestret sludder, at det kan være farligt for helbredet. Mennesket har "altid" fyret med brænde. Det, der er farligt, er de "tosser", der skruer ned for luften i ovnen specielt om natten for at holde gang i ovnen så længe som muligt. Ja, og jeg fyrer med brænde og har i over 20 år fået tilbagemeldingen fra skorstensfejeren, at skorstenen så rigtig fin

ud og altså rigtig fin forbrænding.

MICHAEL LIND

Jeg gider det ikke selv. Bryder mig ikke om lugten og det sorte snavs i næsen. Men hvis andre har ordentlige skorstene og fyrer korrekt, så det ikke lugter i hele nabolaget, kan de da bare fyre løs. Hver sin smag, så at sige.

MERETE KATRINE HYGUM MESS

Der har allerede kørt oplysningskampagner flere gange, men ikke det er vejen frem, så selv den mest tungnemme har forstået det! Et forbud kommer aldrig til at ske, vi har brug for færre regler og forbud - ikke flere 😞

ERIK MATHIASSEN

Alle jer, der elsker jeres osemaskiner, burde stille jer ud i røgen, som I byder jeres naboer. De har ingen valg, må bare finde sig i det, og gud nåde, hvis de siger noget, får de bare endnu mere. For selv om brændet og ovnen er i orden, er det den person, som sidder foran ovnen, der bestemmer, og mange lukker alt for tidligt for luften.

VERA KRISTENSEN

Jeg har brændeovn som primærvarme i det gamle hus, jeg bor i. En ny brændeovn, fyrer med tørt brænde - alternativet er el-varme, som er urimelig dyrt. Så lad mig beholde min brændeovn.

KIRSTEN WERNER